

Õiguskantsler

Teie 12.12.2023 nr

Meie 14.12.2023 nr 16-4/231767/2306389

Obstruktsioon ja Eesti valimissüsteem

Austatud avaldaja

Täna Teid tagasiside eest raadiosaatele. Selgitasin seda, et kui hääletamistulemused on kindlaks tehtud, kohtuotsused on valimiste ausust kinnitanud ning Riigikogu on kokku tulnud, ei ole kohane valimistulemust kahtluse alla seada. Korduvalt olen selgitanud ka seda, et vastuhakuna uue valitsuskoalitsiooni menetlusreeglite rikkumisele ja üleolevale suhtumisele oli Riigikogus venitamistaktika kasutuselevõtt kohane. Paraku ületas see Põhiseaduses lubatud piirid. Neid piire on aidanud paika seada Riigikohus, küllap on uued vaidlused ees ootamas.

Olen selgitanud, et opositsioonilt ei tohi vastuhaku võimalust ära võtta. Mõne väga olulise eelnõu vastu seismiseks on see vajalik. Põhjuseid olen selgitanud hiljutises [kirjas](#).

Alati olen rõhutanud vajadust valimisseadusi ja -korraldust kriitiliselt analüüsida. Nõustun kohtute ja teiste asjatundjatega, et taasiseseisvumise järgsed valimisseadused on olnud Põhiseaduse ja rahvusvaheliselt tunnustatud heade valimistavadega kooskõlas. Eelhääletamine ehk enne valimispäeva hääletamine ning erinevad hääletamisviisid on alates 1992. aastast alati lubatud olnud.

Kõikides demokraatlikes õigusriikides pakutakse võimaluse korral erinevaid hääletamisvõimalusi. Enne valimispäeva hääletamine on üldlevinud. Tavaliselt lubatakse hääletada ka väljaspool kodujaoskonda: näiteks haiglas, hooldekodus, välissaatkonnas, laeval, vanglas. Levinud on kontrollimata keskkonnast kirja teel hääletamise lubamine. See on elektroonilise hääletamise vähem turvaline alternatiiv. Kui lubada hääletada vaid valimispäeval, jääks paljudel inimestel hääletamata. See oleks vastuolus valimiste üldisuse ehk kõikidele lihtsat valimistel osalemist lubava piisava hääletamismugavuse põhimõttega. Ilmselt ei oleks põhiseaduspärane ka ainsa hääletamisviisina elektroonilise hääletamise kasutamine. Eestis tuleb arvestada nende inimestega, kes ei saa või ei taha mõnda hääletamisviisi kasutada, näiteks ei saa või soovi nad jaoskonda minna või elektrooniliselt hääletada.

Valimiste ühetaolisuse põhimõte tähendab, et iga valija saab hääle kokkulugemise hetkeks anda ühe kehtiva hääle (vähestes riikides, kus on võimalik anda mitu häält, peab nende arv olema võrdne). Valimiste salajasuse põhimõte tähendab, et hääl on anonüümne ja hääletamistoiming ise on teiste eest varjatud. Anonüümsus on range nõue (kui inimene ei taha, et teised teaks, kuidas ta hääletas, peab see jääma saladuseks). Just seetõttu on Riigikohtu 2005. aasta otsusele tuginedes algusest peale lubatud e-hääle asendamine: kui inimene sattus kellegi mõju alla, saab ta hääle anda uuesti, ja nüüd juba salaja, vastavalt oma tegelikule soovile. Selle võimaluse olemasolu

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

ilmselt vähendab ka mõjutajate soovi kuritegu toime panna: inimeselt liikumisvabaduse võtmine ja ka valimisvabaduse võtmine on kuritegu.

Kui peaks minema nii, et elektroonilise hääletamise süsteemi ausat korrektset toimimist ja kaitstust rünnete eest ei suudeta enam tagada ning tuleb tagasi pöörduda üksnes pabersedeliga hääletamise juurde, peab ilmselt lubama pikka eelhääletamise perioodi ja kirja teel hääletamist.

Põhiseadusliku korra ohustamisele Riigikogu täieliku tasalülitamise teel on viidanud Riigikohus 22. juuni [otsuses](#), mida mainisin ka raadiosaates. Selle otsuse punktis 52 ütleb Riigikohus: „Kollegium on seisukohal, et obstruktsiooni kui poliitilise võitluse ja parlamenditöö vahendit, millega parlamendivähemus takistab parlamendiamuse ja selle toetatava valitsuse tahte elluviimist, teostades nii oma poliitilist tahet, tuleb Riigikogu tegevuses teatavas ulatuses taluda. Obstruktsiooni abil ei või aga halvata Riigikogu tööd sellisel määral, et seadusandja osutub võimetuks täitma oma põhiseaduslikke ülesandeid. See oleks parlamendivähemuse õiguste kuritarvitamine. Riigikogu vähemus saab Riigikogu tööd ajutiselt takistada, aga mitte lõputult tõkestada. Kui lubada piiramatut obstruktsiooni, võiks ka väike rühm Riigikogu liikmeid muuta Riigikogu töövõimetuks. Arvestades Riigikogu kesket kohta Eesti põhiseaduslikus riigikorralduses, võib Riigikogu pikaajaline töövõimetus halvata põhiseadusliku korra toimimise.“

Soovin Teile ilusat advendiaega!

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise